

Warszawa, 17 marca 2020 r.

Dr hab. prof. IGiPZ PAN Przemysław Śleszyński
Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN
ul. Twarda 51/55, 00-818 Warszawa

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym dr Łukasza Mikuły (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

Informacje ogólne o Kandydacie i wniosku

Dr Łukasz Mikuła (ur. 1982) ukończył podwójne studia magisterskie na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, uzyskując tytuły: magistra gospodarki przestrzennej w 2005 r. (na podstawie pracy: *Ustroje terytorialno-administracyjne aglomeracji miejskich w Polsce i krajach europejskich*) oraz magistra prawa (2007, *Planowanie przestrzenne w skali ponadlokalnej a władztwo planistyczne gminy*). Następnie na tej samej uczelni uzyskał w 2009 r. stopień doktora nauk o Ziemi w zakresie geografii (dysertacja *„Zarządzanie terytorialne w obszarach metropolitalnych w Polsce”*). Od 1 października 2009 r. jest zatrudniony na stanowisku adiunkta w Instytucie Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM w Poznaniu.

Zainteresowania badawcze dra Ł. Mikuły koncentrują się wokół planistycznych, prawnych i osadniczych problemów rozwoju obszarów metropolitalnych. Przedmiotem badań była zwłaszcza aglomeracja poznańska. W świetle nowej klasyfikacji nauk (2018), dotychczasowy dorobek publikacyjno-naukowy w zdecydowanej większości można przyporządkować do dyscypliny „geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna” z naciskiem na ten drugi człon. Według bardziej szczegółowych klasyfikacji, zainteresowania dr Ł. Mikuły mieszczą się zwłaszcza w zakresie stosunkowo nowego dość interdyscyplinarnego kierunku badawczego określanego „geografią zarządzania publicznego” (*„geography of governance”*). Pomimo wspomnianej interdyscyplinarności (ewentualnie międzydyscyplinarności) zainteresowania ocenić należy zatem za stosunkowo wyspecjalizowane.

Podstawą formalną do przedstawianej recenzji jest pismo Przewodniczącego Rady Naukowej Dyscypliny Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej oraz jednocześnie Dziekana Wydziału Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM z dnia 23 stycznia 2020 r. (znak WGSEIGP/HAB-P/2020/VII-5), a także przygotowana przez Kandydata dokumentacja, zgodnie z obowiązującymi wytycznymi Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów (*Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 września 2011 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora*, Dz.U. 2011 nr 204 poz. 1200).

Podstawą merytoryczną niniejszej recenzji są kryteria określone w *Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*

(Dz.U. 2003 nr 65, poz. 595 z późn. zm.), w tym dookreślone w *Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego* (Dz.U. 2011 nr 196, poz. 1165). Kryteria te dotyczą w szczególności osiągnięć wynikających z art. 16 *Ustawy*, która stanowi, że „do postępowania habilitacyjnego może zostać dopuszczona osoba, która posiada stopień doktora oraz osiągnięcia naukowe lub artystyczne, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową lub artystyczną”. Ponieważ *Ustawa* i *Rozporządzenie* nie narzucają struktury formalnej recenzji, przyjęto następujące jej elementy, zgodne z ww. *Rozporządzeniem*:

- 1) ocenę tzw. głównego osiągnięcia naukowego;
 - 2) ocenę pozostałych osiągnięć naukowych, w tym:
 - publikacyjnych wyników badań (pod względem ilościowym i jakościowym),
 - udziału w projektach badawczych,
 - udziału w konferencjach naukowych,
 - nagród za działalność naukową;
 - 3) ocenę innego dorobku związanego z prowadzeniem badań naukowych, w tym dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej;
- spośród których wymienione w pkt 1 uważam, zgodnie z *Ustawą*, za główny w ocenie dorobku Kandydata do uzyskania stopnia doktora habilitowanego, a pozostałe za pomocnicze w tej ocenie.

1. Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Kandydat jako główne osiągnięcie naukowe przedstawił monografię pt. *„Zarządzanie rozwojem przestrzennym obszarów metropolitalnych w świetle koncepcji miękkich przestrzeni planowania”*, wydaną w 2019 r. przez Bogucki Wydawnictwo Naukowe w serii „Studia i Prace z Geografii”, nr 73 (recenzent – dr hab. prof. UW Marta Lackowska, WGiSR UW). Monografia ta (zwana też dalej rozprawą) liczy 322 s. (z załącznikami), składa się z 7 rozdziałów, dość obszernego spisu literatury i 3 krótkich załączników. Z merytorycznego punktu widzenia pracę można oceniać pod względem koncepcyjno-teoretycznym, metodologicznym (względnie metodyczno-narzędziowym) oraz poznawczo-empirycznym, a ponadto także konstrukcyjnym i redakcyjnym. Za najważniejsze z punktu widzenia przewodu habilitacyjnego uważam kwestie koncepcyjno-teoretyczne i metodologiczne.

Wybór problematyki pracy należy ocenić za bardzo udany i jest ona w zasadzie interdyscyplinarna (oprócz gospodarki przestrzennej i planowania przestrzennego, są to zwłaszcza nauki o zarządzaniu). Po pierwsze, wpisuje się ona w najnowsze światowe nurty badawcze związane z koncepcją tzw. miękkich przestrzeni („*soft spaces*”), zapoczątkowaną pracami zwłaszcza P. Allmendingera i G. Haughtona z końca pierwszej dekady XXI wieku (najbardziej dojrzała i najczęściej cytowana praca tych autorów pochodzi z *Environment and Planning A* z 2009 r., a także monografii ich i dwóch innych autorów, wydanej przez Routledge w tym samym roku).

Po drugie, tematyka rozprawy ma bardzo aktualny i praktyczny wymiar. Dotyczy ona bowiem nierozwiązanego w zadowalający sposób – jak dotychczas w Polsce i na świecie, problemu racjonalnego i efektywnego zarządzania złożonymi strukturami, jakimi są najbardziej

zurbanizowane i „skomplikowane” organizmy miejskie, tj. obszary metropolitalne. W Polsce problem ten jest szczególnie ważny z uwagi na niespotykaną (lub rzadko spotykaną) w cywilizowanych krajach, a powszechną w naszym kraju niekontrolowaną i chaotyczną ekspansję osadnictwa (zabudowy, infrastruktury) oraz różny działalności.

Autor bardzo przejrzysto formułuje i porządkuje cele pracy (s. 17-19). Głównym celem pracy jest *„rozwinięcie koncepcji miękkich przestrzeni planowania poprzez empiryczną weryfikację jej założeń na przykładzie analizy mechanizmów zarządzania rozwojem przestrzennym obszaru metropolitalnego w państwie postsocjalistycznym – w Polsce”*. Następnie omówione są bardziej szczegółowe cele teoretyczne, metodyczne, poznawcze i praktyczne, realizowane w kolejnych rozdziałach. Zwracam tu uwagę, że są one inaczej opisane w monografii i autoreferacie.

W monografii cele teoretyczne są dwa i obejmują *„usystematyzowanie dotychczasowej wiedzy naukowej o miękkich przestrzeniach planowania”* oraz *„powiązanie miękkich przestrzeni ze skalą obszaru metropolitalnego oraz dotychczasowymi koncepcjami planowania i zarządzania metropolitalnego”*. Natomiast celem metodycznym pracy stało się *„wykorzystanie dotychczasowego dorobku teoretycznego i stanu wiedzy na temat miękkich przestrzeni planowania w skali obszaru metropolitalnego do stworzenia modelu usystematyzowania procesu analitycznego oraz metodyki badań empirycznych”*. Jeśli chodzi o cele poznawcze pracy, sformułowano je dwa: *„ustalenie czynników instytucjonalnych, które wywarły istotny wpływ na procesy planistyczne na obszarach metropolitalnych w Polsce oraz ukształtowały ich aktualną strukturę terytorialno-administracyjną”* oraz *„rozpoznanie mechanizmów zarządzania rozwojem przestrzennym w skali obszaru metropolitalnego na przykładzie studium przypadku – obszaru metropolitalnego Poznania w granicach funkcjonowania Stowarzyszenia Metropolia Poznań”*. Z kolei cel praktyczny polegał na *„ocenie użyteczności koncepcji miękkich przestrzeni planowania jako modelu zarządzania rozwojem przestrzennym obszaru metropolitalnego w Polsce, przy wykorzystaniu zaobserwowanych na przykładzie Metropolii Poznań pozytywnych i problematycznych aspektów takiego podejścia”*.

Język, w którym sformułowano powyższe cele może być trudny do zrozumienia lub niejednoznaczny. Można mieć pytania, czy nie dałoby się tego sformułować w krótszy i prostszy sposób. Zdaje sobie z tego sprawę chyba także sam Autor, bowiem w autoreferacie zapisano te cele w następujący sposób: *„podstawowym celem naukowym podjętych badań było: 1) opracowanie podstaw teoretycznych i metodologicznych dla analizy mechanizmów zarządzania rozwojem przestrzennym w ramach obszaru metropolitalnego, nie będącego odgórnie zinstytucjonalizowaną jednostką terytorialną w systemie planowania; 2) wykorzystanie opracowanych założeń teoretycznych i metodologicznych do empirycznego rozpoznania uwarunkowań zarządzania rozwojem przestrzennym obszarów metropolitalnych w Polsce oraz do pogłębionej analizy jakościowej funkcjonujących oddolnych mechanizmów koordynacji planistycznego na wybranym studium przypadku”*. Zwracam na to uwagę, gdyż takie dość istotne różnice wprowadzają niepotrzebny zamęt i tym samym nie ułatwiają oceny monografii. Co do meritum, opisane w autoreferacie cele w zasadzie pokrywają się tylko z celem metodycznym (jest to w mojej ocenie cel metodologiczny) i drugim celem poznawczym. A szkoda, bo jak wykażę dalej, cele z „oryginalnej” monografii zostały zrealizowane więcej, niż w satysfakcjonujący sposób: chodzi mi o cele teoretyczne.

Drugim słabszym punktem sformułowanych celów jest kwestia ich oryginalności. O ile sama koncepcja „soft spaces” jest czymś nowym nie tylko na polskim rynku, warto zastanowić się,

czy potrzebne było badanie „ustalenia czynników instytucjonalnych, które wywarły istotny wpływ na procesy planistyczne na obszarach metropolitalnych w Polsce oraz ukształtowały ich aktualną strukturę terytorialno-administracyjną”. Czynniki te są dobrze rozpoznane w literaturze, lepsze byłoby zatem za cel postawić sobie uporządkowanie tej wiedzy.

Generalnie jednak cele są niezwykle ambitne i wskazują na tak potrzebne kompleksowe, by nie powiedzieć holistyczne podejście do badania złożonych struktur przestrzennych, jakimi są obszary metropolitalne.

Pomimo wątpliwości semantycznych dotyczących formułowania celów, wysoko oceniam sam sposób ich formułowania w kontekście zawartości przedmiotowo-problemowej rozprawy habilitacyjnej. Jest to bowiem pełna, wyczerpująca konstrukcja, obejmująca wszystkie pożądane zagadnienia, jakie powinny znaleźć się w pracy na stopień. Za szczególnie wartościowe uważam to, że najbardziej rozbudowano wątek teoretyczny, koncepcyjny i metodologiczny.

Bardzo pomocne jest uporządkowanie realizacji wszystkich wymienionych celów poprzez ich umiejscowienie analityczne (przegląd i krytyka literatury, szczegółowa konceptualizacja, badania empiryczne i rekomendacje praktyczne) w odpowiednich rozdziałach. Można to uznać za wzorcowy plan prezentacji założeń i rezultatów badawczych (ryc. 1 na s. 19).

Jeśli chodzi o ocenę realizacji poszczególnych celów, to:

– w rozdziale 2 na podstawie kwerendy literaturowej dokonano udanego i przejrzystego przeglądu najważniejszych uwarunkowań i koncepcji związanych z „miękkimi przestrzeniami”. Za bardzo wartościowe można uznać systematyzację czynników sprzyjających powstawaniu miękkich przestrzeni planowania (ryc. 5 na s. 39) i typologię miękkich przestrzeni (tabela 4 na s. 50). W przypadku tej ostatniej brakuje jednak definicji wyróżnionych kategorii. Zdaniem recenzenta szczególnie cenna jest idea powiązania (kontinuum) pomiędzy miękkimi i twardymi przestrzeniami planowania z teorią regionu ekonomicznego oraz koncepcją regionu jako narzędzia działania wg K. Dziewońskiego (s. 46), choć autor tego pomysłu unika dalszego rozwinięcia i konceptualizacji tego pomysłu;

– w rozdziale 3 za szczególnie wartościowe, gdyż przekonująco poparte argumentami, jest osadzenie miękkich przestrzeni w problematyce delimitacji i kształtowania obszarów metropolitalnych. Konceptualizację problemu przeprowadzono wręcz wzorcowo. Dobrano też najważniejsze pozycje literaturowe. Są jedynie drobniejsze wątpliwości, np. ocena, że „odpowiednio rozwinięte funkcje metropolitalne w skali międzynarodowej ma w Polsce wyłącznie Warszawa” opiera się na opiniach przywoływanych badaczy z 2004 i 2007 r., co jest oceną już historyczną (mogło rzeczywiście nic się nie zmienić, ale to jest odstęp 15 lat). Za bardzo korzystne oceniam również takie opracowanie i usystematyzowanie rozdziału, które nie jest kolejnym (spośród wielu) przeglądem istniejących definicji i sposobów interpretacji, ale służy dowiązaniu koncepcji miękkich przestrzeni (np. tabela 9 na s. 95). Ponadto w rozdziale tym jest wiele bardzo interesujących prób znalezienia prawidłowości i systematyzacji, np. rozszerzenie typologii relacji między obszarem metropolitalnym a regionem autora z 2010 r. (s. 96);

– rozdział 4 jest dojrzałą propozycją konceptualizacji badawczej wypracowanych wcześniej ram teoretycznych oraz metodologiczno-terminologicznych. Cenna jest tu zwłaszcza propozycja „koncepcji analizy procesu rekonfiguracji układów zarządzania rozwojem przestrzennym obszaru metropolitalnego” (ryc. 14 na s. 146). Jedynie uzasadnienie wyboru obszaru badań przedstawione na s. 155-161 jest chyba zbyt rozwlekłe: zawiera bardzo dużo

różnych nieistotnych lub odległych od głównego wątku szczegółów. Podobnie pytania badawcze są sformułowane wprawdzie bardzo przejrzyście i ambitnie, ale chyba zbyt szeroko. Ponadto w rozdziale 4 wzorcowo uzasadniono dobór metodyki (s. 166-171). Jest to szczególnie cenne, gdyż dotyczy jakościowej sfery analiz;

– w rozdziale 4 na pozytywne podkreślenie zasługuje sposób konstruowania hipotez badawczych (jest ich łącznie 6), gdyż są one solidnie uzasadnione literaturą. Jest to jednak pewna pułapka, bowiem do części tych hipotez można postawić zarzut, że zostały już one zweryfikowane pozytywnie w tejże literaturze (np. hipoteza 1, wg której „w Polsce po 1990 r. miała miejsce liberalizacja i dezintegracja systemu planowania przestrzennego, która w znaczącym stopniu uelastyczyła procesy związane z zagospodarowaniem terenu i zmniejszyła zakres sprawowanej nad nimi kontroli regulacyjnej, ale jednocześnie ograniczyła możliwości strategicznego zarządzania rozwojem przestrzennym”). Niektóre fragmenty hipotez mają też charakter sądów absolutnych i trudno je weryfikować empirycznie. Optymalnie zamiast hipotez lepiej byłoby zatem użyć terminu „teza”;

– rozdział 5 ma charakter kolejnej systematyzacji literatury na dany temat (w tym przypadku są to „uwarunkowania instytucjonalne zarządzania rozwojem przestrzennym obszarów metropolitalnych w Polsce”. Według mnie jest on zbyt obszerny (blisko 60 s.) i jeśli miał on służyć pozytywnej weryfikacji hipotezy 1.1, to najkrócej ujmując, „nie strzela się z armaty do wróbla”. Ale z drugiej strony, gdyby „wyjąć” ten rozdział i opublikować go jako niezależny tekst na zadany w tytule rozdziału temat, byłaby to niezmiernie wartościowa, najlepsza znana mi w polskiej literaturze systematyzacja uwarunkowań i krytyczna ocena braku wypracowania narzędzi regulacyjnych dla obszarów metropolitalnych i ogólnie miejskich obszarów funkcjonalnych. Wprawdzie z końcowym wnioskiem całkowicie się nie zgadzam („w sytuacji braku skutecznej polityki państwa, zapewniającej odpowiednio umocowane prawnie instrumenty planowania na poziomie obszaru metropolitalnego, jedyną możliwość koordynacji rozwoju przestrzennego w tej skali mogą zapewnić oddolnie kreowane mechanizmy dobrowolnej integracji oraz działania w oparciu o generalne zasady systemu planowania”), gdyż grozi to anarchią (na podstawie tych samych argumentów autora na s. 172-229 napisałbym: „w sytuacji braku skutecznej polityki państwa trzeba ją bezwzględnie wyartykułować i przywrócić”)¹. Postulat „oddolnej dobrowolnej integracji” oceniam zatem jako przejściowe obejście kryzysu planowania i zarządzania obszarami metropolitalnymi;

– rozdział 6 ma charakter w większości empiryczny i wykazuje bardzo dużą wiedzę Habilitanta nt. procesów planistycznych i decyzyjnych w aglomeracji poznańskiej po 1989 r., a zwłaszcza po reformie z roku 1998 (1999). Nie zgodziłbym się jedynie z opinią, że to brak planów miejscowych przyczynił się do chaotycznej suburbanizacji, gdyż od wielu już lat, za sprawą dorocznych raportów IGiPZ PAN są twarde dowody o silnym przeszacowaniu terenów budowlanych w tych dokumentach, także wokół Poznania²;

– rozdział 7 jest podsumowaniem i zawarto w nim formalną syntezę głównych ustaleń z wcześniejszych rozdziałów. Najbardziej wartościowy jest „model kreacji miękkiej przestrzeni

¹ Zresztą w podsumowaniu autor pisze: „zarządzanie rozwojem przestrzennym poprzez miękkie przestrzenie nie może naprawić fundamentalnych wad ustawowego systemu planowania” (s. 285) oraz „przeprowadzone badania sugerują, że w aktualnym systemie planowania w Polsce osiągnięcie sukcesu w integracji planowania na poziomie metropolitalnym poprzez miękkie przestrzenie jest bardzo trudne”.

² Zob. np. tu: https://www.igipz.pan.pl/tl/files/igipz/ZGMiL/osoby/sleszynski/3_Sleszynski_KWoM_2014.pdf zwłaszcza slajdy 8, 9 i 12, choć odrolnienia gruntów na tle innych aglomeracji odrolnienia w okolicach Poznania są mniejsze – ale wynika to jedynie z niskiego pokrycia w niektórych gminach. Najgorsza sytuacja jest m.in. w Tarnowie Podgórnym.

planowania” (ryc. 27 na s. 284), choć pod względem przedmiotowym jest to może bardziej propozycja schematu narzędziowego lub hierarchicznego sposobu postępowania.

Pomimo pewnych zastrzeżeń metodologicznych, pracę oceniam bardzo wysoko. Jest to w zasadzie pierwsza na gruncie polskim kompleksowa i tak obszerna praca dotycząca tematyki miękkich przestrzeni (nie licząc wcześniejszych artykułów Habilitanta, T. Kaczmarka i in.). Co więcej, jest to prawdopodobnie aktualnie jedna z obszerniejszych prac na ten temat na świecie, choć na razie w języku polskim. Zachęcałbym zatem przy okazji tej recenzji do podjęcia przez Autora starań nad wydaniem tej pracy w którymś z wydawnictw zachodnich, gdyż kontekst środkowoeuropejski może być szczególnie interesujący, a postsocjalistyczny – istotny w postępie teoretycznym geografii miast i szerzej nauk społecznych.

Warto też podkreślić, że sposób prowadzenia narracji naukowej w monografii ujawnia wysokie kwalifikacje Habilitanta, nie tylko w zakresie znajomości aktualnie stosowanych podejść i koncepcji w zachodnim (anglosaskim) kręgu kulturowo-naukowym, ale także w wymiarze czysto intelektualnym. Praca ujawnia oryginalność twórczą, dojrzałość i samodzielność badawczą, wysoką erudycję, zaangażowanie poznawcze i szerokie horyzonty myślowe. Ponadto pracę przygotowano na wysokim poziomie edytorskim, drobne potknięcia gramatyczne, interpunkcyjne czy tzw. „literówki” zdarzają się bardzo rzadko.

Podsumowując, do największych zalet osiągnięcia naukowego Habilitanta zaliczam:

- istotny postęp koncepcyjno-teoretyczny w zakresie szeroko rozumianych studiów z zakresu gospodarki przestrzennej, planowania przestrzennego, geografii osadnictwa, w tym geografii miast), związany z całościowym uporządkowaniem na gruncie polskim i międzynarodowym koncepcji miękkich przestrzeni („*soft spaces*”). Jest to, jak pisze Autor „1) wyjaśnienie genezy i istoty miękkich przestrzeni planowania; 2) stworzenie typologii miękkich przestrzeni; 3) ustrukturyzowanie dotychczasowej krytycznej dyskusji naukowej na temat tej koncepcji”;
- w szczególności wysoko oceniam udaną próbę kompleksowego (a być może nawet holistycznego) powiązania zagadnienia miękkich przestrzeni z koncepcjami funkcjonowania, zarządzania i metodologią badań obszarów metropolitalnych, to jest, jak pisze Autor „*powiązanie koncepcji miękkich przestrzeni planowania ze skalą obszaru metropolitalnego oraz dotychczasowymi koncepcjami zarządzania metropolitalnego*”;
- istotny postęp w zakresie określenia metod i narzędzi analizy tej wymagającej (bo głównie jakościowej i „miękkiej”) problematyki, w tym identyfikacji i parametryzacji zagadnienia „*soft spaces*”;
- postęp poznawczo-empiryczny w zakresie identyfikacji oraz rozpoznania uwarunkowań i mechanizmów kształtowania miękkich przestrzeni w odniesieniu do jednej z największych polskich aglomeracji;
- pożyteczną interdyscyplinarność rezultatów badań (wyniki te powinny być cenne dla innych dyscyplin, zwłaszcza dla nauk o zarządzaniu i administracji).

Z kolei do słabszej strony pracy zaliczam:

- pewne nieuporządkowanie metodologiczne w zakresie stawianych celów i hipotez, w tym ich pewną niejednoznaczność i trudność interpretacyjną.

W sumie całość monografii, będącej „głównym osiągnięciem naukowym” w postępowaniu habilitacyjnym, oceniam wyróżniająco pozytywnie w kontekście spełniania wymogów *Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i*

tytułe w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65, poz. 595 z późn. zm.), tj. stanowienia znaczącego wkładu Habilitanta w rozwój określonej dyscypliny naukowej (art. 16, ust. 2 ww. *Ustawy*). Wkład ten dotyczy dyscypliny „Geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna” i szerzej nauk społecznych.

2. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych

a) ilościowy dorobek publikacyjny

Kandydat posiada (wraz z ocenianą w poprzednim punkcie monografią) 71 pozycji publikacyjnych, w tym³:

- 6 monografii, z czego 2 są samodzielne, a pozostałe wieloautorskie;
- 2 prace pod redakcją (w tym 1 samodzielnie);
- 17 artykułów naukowych, w tym 9 samodzielnych. Spośród tego 2 znajdują się na liście JCR (obydwa współautorskie). Sumaryczny IF tych czasopism wynosi 3,22;
- 26 rozdziałów w monografiach naukowych (w tym 13 samodzielnych);
- 20 rozdziałów – najczęściej map (m.in. w formacie A3) z mniej lub bardziej obszernym opisem tekstowym w dwóch dużych opracowaniach kartograficzno-diagnostycznych i kartograficzno-planistycznych, tj. w „Studium uwarunkowań rozwoju przestrzennego aglomeracji poznańskiej” i „Koncepcji kierunków rozwoju przestrzennego Metropolii Poznań” (obydwa opracowania wydane przez Centrum Badań Metropolitalnych UAM). Warto podkreślić, że druga z pozycji była współredagowana przez Ł. Mikułę i została wyróżniona przez Prezesa Rady Ministrów/Ministerstwo Infrastruktury, a udział Habilitanta w tym wieloautorskim dziele wyniósł aż 25%.

Z tego 12 pozycji zostało opublikowanych w języku angielskim, a pozostałe w języku polskim. W języku angielskim ukazało się 6 artykułów i 6 rozdziałów w monografiach (te ostatnie w wydawnictwach Palgrave i Springer).

Dorobek w sensie ilościowym jest zatem więcej, niż przeciętny. Na szczególną uwagę zasługuje fakt dużego wzrostu dorobku i wysoką aktywność publikacyjną po uzyskaniu stopnia doktora (64 publikacje od 2009 r., co daje blisko 6 pozycji rocznie, a gdyby wyliczyć 20 rozdziałów z atlasów – 4 rocznie).

Habilitant nie przedstawia żadnych krótkich notatek, abstraktów konferencyjnych, itp.

Pod względem ilościowym warto zwrócić uwagę na stosunkowo wyraźny udział prac w języku angielskim, w tym wydanych za granicą. Są tam dwie pozycje z bazy JCR oraz 6 w renomowanych wydawnictwach Palgrave i Springer.

Liczba cytowań (bez autocytowań) wynosi: 9 w bazie Web of Science (h-index: 2), 12 w bazie Scopus. W bazie Google Scholar znajduje się 28 pozycji z łączną liczbą 133 cytowań (h-index:

³ Poniższe liczby są wyższe od przedstawianych przez Kandydata, gdyż nie uwzględnia on 19 rozdziałów w opracowaniach kartograficzno-diagnostycznych i w ogóle nie wymienionej 1 pracy pod swoją redakcją (Mikuła Ł. (red.), 2016, *Integracja planowania przestrzennego w Metropolii Poznań - problemy, metody, osiągnięcia*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań).

6)⁴. Są to wskaźniki dość umiarkowane. Wyniki badań były też prezentowane w postaci 61 referatów (w tym 19 w języku angielskim).

b) wartość naukowa publikacji

Tematyka badawcza Habilitanta (poza dysertacją habilitacyjną) koncentruje się według następujących zagadnień: polityki publicznej, zarządzania metropolitalnego, geografii osadnictwa (miast). Warto podkreślić, że znaczna część prac stanowi próbę powiązania różnych koncepcji teoretycznych i podejść metodologicznych w celu zastosowania ich w polityce miejskiej, zarządzaniu itp., a nie licząc publikacji atlasowych – tylko niektóre mają charakter porównawczy i opisowy. Bardziej wartościowe są m.in.:

b1. Studia z zakresu integracji zarządzania obszarami metropolitalnymi w Polsce i Europie

Są to w zasadzie najstarsze zainteresowania badawcze Habilitanta, związane z problematyką rozwiązań ustrojowych dla obszarów metropolitalnych w zakresie polityczno-instytucjonalnym oraz terytorialno-administracyjnym. Badania te, prowadzone we współpracy z promotorem doktoratu (T. Kaczmarek) były swego czasu pionierskie w literaturze polskiej. Jak stwierdza Habilitant „w dalszych badaniach na ten temat punkt ciężkości przesunął się w kierunku bardziej kompleksowej analizy relacji między regionalnym a metropolitalnym poziomem zarządzania terytorialnego oraz możliwości adaptacji doświadczeń europejskich na grunt reform metropolitalnych w Polsce”. To z tych prac pochodzi zastosowana w monografii habilitacyjnej oryginalna klasyfikacja relacji politycznych między obszarem metropolitalnym a regionem (relacje nieistotne, opiekuńcze, konfliktogenne, zinternalizowane).

Zastugą Habilitanta jest też udział w wypracowaniu tzw. „poznańskiej ścieżki integracji metropolitalnej” jako modelu oddolnej samoorganizacji samorządów lokalnych. Najbardziej udanym efektem publikacyjnym w tym nurcie jest współautorska publikacja w czasopiśmie *Journal of Urban Affairs* (Lackowska M., Mikuła Ł., 2018, „How metropolitan can you go? Citizenship in Polish city-regions”). Wartościowa jest też systematyzacja problemów i wskazówek metodycznych dotyczących planowania rozwoju funkcji mieszkaniowych i produkcyjno-usługowych (Mikuła 2016, 2017). W trzeciej kolejności wymienić należy konfrontację podejść do zarządzania metropolitalnego ze specyfiką krajów postsocjalistycznych Europy Środkowo-Wschodniej opublikowaną w wydawnictwie Springer (Ł. Mikuła, 2015, „Theories of Metropolitan Government and the Post-socialist Experience: The Case of Poznań Metropolitan Area”).

Warto podkreślić, że badania w tym nurcie były realizowane w ramach dużego i wieloletniego projektu „Funkcjonowanie i kierunki rozwoju aglomeracji poznańskiej”, finansowanego przez Radę Aglomeracji Poznańskiej. To wówczas Habilitant przekonał się do opinii, że – jak sam pisze „*niedopracowane i niestabilne ustawowe regulacje (...) nie mogą być skutecznym narzędziem integracji zarządzania rozwojem przestrzennym w skali obszaru metropolitalnego*”.

⁴ Według stanu na 15 marca 2020 r. na profilu Google Scholar są to już 172 cytowania, a indeks H = 6, przy czym najlepiej cytowana jest praca współautorska z T. Kaczmakiem (44 razy), a najlepsza pod tym względem samodzielna praca ma zaledwie 8 cytowań (z autocytowaniami).

b2. Analizy z pogranicza geografii miast, geografii społecznej oraz zarządzania i organizacji usług publicznych

Zainteresowania te rozwinęły się po doktoracie. Tematyka publikacji jest rozproszona, dotyczą one głównie Poznania i jego otoczenia (pozycja konkurencyjna miasta, zewnętrzne powiązania funkcjonalne, mające znaczenie dla delimitacji obszaru metropolitalnego stolicy Wielkopolski, rozwijanie metodologii kwantyfikacji zjawisk jakościowych, m.in. jakości zarządzania w miastach, optymalizacja lokalnych usług publicznych, zagadnienia edukacji społecznej w zakresie planowania przestrzennego i zarządzania publicznego, zarządzanie gospodarką odpadową, rewitalizacja i in.). Trudno wskazać najbardziej wartościową publikację w tym nurcie, jest to prawdopodobnie międzynarodowa analiza porównawcza w zakresie gospodarki odpadami (Torsteinsen H., van Genugten M., Mikula Ł., Mussons C.P., Puey E.P., 2018. Effects of External Agentification in Local Government: A European Comparison of Municipal Waste Management, [w:] Koprić I., Wollmann H., Marcou G. (red.), Evaluating Reforms of Local Public and Social Services in Europe, Palgrave Macmillan, London, s. 171-189. Z prac samodzielnych warto wymienić ocenę użyteczności instrumentów polityki miejskiej wynikających z ustawy o rewitalizacji (Mikula 2017).

b3. Prace koncepcyjno-metodologiczne nad zastosowaniem narzędzi geoinformatycznych w procesach partycypacji społecznej w gospodarce przestrzennej

Jest to najnowszy nurt zainteresowań Habilitanta. Wiąże się on z uczestnictwem w latach 2015-2018 w projekcie NCBiR „Geoportal wspierający partycypację społeczną w planowaniu przestrzennym” (koordynacja – P. Jankowski z San Diego University). Jest to jak dotąd największy i najbardziej kompleksowy projekt z tego zakresu w Polsce. Jego celem była budowa wirtualnego systemu GIS wspierającego partycypację społeczną w planowaniu przestrzennym. W projekcie tym Habilitant był odpowiedzialny m.in. za analizę i ewaluację klasycznych form partycypacji społecznej w planowaniu przestrzennym oraz określenie prawnych i praktycznych możliwości powiązania geoinformacyjnych metod partycypacji z ustawowymi procedurami sporządzania dokumentów planistycznych. Ma to więc silny walor aplikacyjny. Efektem tego jest kilka publikacji współautorskich w języku angielskim.

c) udział w projektach badawczych

Habilitant według przygotowanego przez siebie zestawienia posiada ilościowo bardzo skromne doświadczenie w tym zakresie, gdyż są to formalnie zaledwie 4 projekty (2 międzynarodowe, 2 krajowe). Aktualnie kieruje jednym projektem NCN (2017-2020). Projekty międzynarodowe to również aktualny udział w programie Horyzont 2020 (2017-2022, 31 partnerów z 16 krajów) i COST (2013-2017). Ponadto w 2019 r. był też recenzentem innego projektu zgłoszonego w ramach edycji COST Open Call OC-2018-2). Na korzystną ocenę zasługuje też fakt, że zdecydowana większość projektów zakończyła się publikacjami, w tym monografiami i artykułami na liście JCR i Scopus.

Jednak trzeba w tym miejscu podkreślić, że sumaryczna ocena jest znacznie lepsza z powodu udziału w wielu projektach aplikacyjnych. Wymienić w tym miejscu należy przede wszystkim udział Habilitanta w zespołach realizacyjnych Centrum Badań Metropolitalnych UAM przygotowujących wspomniane kartograficzne opracowania diagnostyczno-planistyczne, w tym współkoordynację jednego z nich oraz liczne projekty dla samorządów (Habilitant od 2010 r. jest jednym z podstawowych członków zespołu badawczego CBM). Poza

wspomnianymi monumentalnymi monografiami, warto tu wymienić „Strategię Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej – Metropolia Poznań 2020”, „Strategię Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Poznania”, „Strategię rozwoju powiatu poznańskiego do 2030 r.”, „Opracowanie wspólnych dla samorządów aglomeracji poznańskiej standardów sporządzania dokumentów planistycznych” (kierownik projektu), „Geoportal wspierający partycypację społeczną w planowaniu przestrzennym”. Należałoby też uznać udział w zespole ekspertów Banku Światowego w projekcie „Poland Catching-Up Regions – Podkarpackie and Świętokrzyskie: Towards more efficient spatial planning” (2018). W sumie łączne zaangażowanie projektowe dra Ł. Mikuły – typowo naukowe i naukowo-aplikacyjne, zwłaszcza w ostatniej dekadzie ocenić należy wybitnie wysoko.

d) udział w konferencjach naukowych

Habilitant prowadził bardzo ożywioną działalność konferencyjną. W zestawieniu wymienionych jest 61 wystąpień, a ponadto kilka wystąpień warsztatowych (projekt COST). Za szczególnie wartościowy należy uznać duży udział w kongresach i konferencjach międzynarodowych oraz powiązanie nauki z praktyką. W tym pierwszym przypadku uwagę zwraca udział aż w 11 imprezach Międzynarodowej Unii Geograficznej i jej Komisji (m.in. Waszyngton 2004, Hajdarabad 2009, Jerozolima 2010, Dortmund i Kolonia 2012, Moskwa 2015) i innych czołowych kongresach (m.in. AAG Annual Meeting). W 10 z tych międzynarodowych wystąpień Habilitant występuje samodzielnie lub na pierwszym miejscu.

Bardzo bogaty jest krajowy dorobek konferencyjny. Są to w sumie 42 referaty, tylko w 4 z nich Habilitant nie występuje samodzielnie lub nie jest na pierwszym miejscu. Oznacza to dużą samodzielność.

W sumie udział w konferencjach naukowych należy uznać za bardzo dobry. Zestawienie obejmuje okres październik 2009-kwiecień 2019, a więc średniorocznie daje to blisko 6 wystąpień.

e) nagrody i wyróżnienia za działalność naukową

Najważniejszym wyróżnieniem jest zgłoszona przez Ministra Infrastruktury i zatwierdzona przez Prezesa Rady Ministrów nagroda za wybitne osiągnięcie naukowo-techniczne (2017) dla zespołu pod kierownictwem T. Kaczmarka i Ł. Mikuły za opracowanie „Koncepcji Kierunków Rozwoju Przestrzennego Metropolii Poznań”. Jest to wspomniane już parokrotnie w niniejszej recenzji wyczerpujące kartograficzne studium diagnostyczno-kartograficzne. Mogę z całym przekonaniem potwierdzić wartość tego opracowania, jako że miałem przyjemność być recenzentem wydawniczym monografii. Ponadto Habilitant był dwukrotnie nagradzany wewnętrznymi wyróżnieniami UAM, tj. nagrodą Rektora UAM III stopnia za wybitne osiągnięcia naukowe (2008, 2012). Otrzymał też nagrodę Miasta Poznania za wyróżniającą się pracę doktorską (2010).

3) Ocena innego dorobku związanego z prowadzeniem badań naukowych, w tym dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej

Jeśli chodzi o dydaktykę, największym osiągnięciem Habilitanta jest opracowanie programów nowych kierunków studiów oraz treści kształcenia przedmiotów na Wydziale Nauk

Geograficznych i Geologicznych UAM w Poznaniu. Jest on współautorem programu studiów inżynierskich „Zintegrowane planowanie rozwoju” na (opracowanie dwóch modułów), współautorem programu studiów podyplomowych „Przemysł kultury w polityce rozwoju miast i regionów” i koordynatorem modułu o podobnym zakresie na tym samym wydziale, a także autorem treści kształcenia dla 5 przedmiotów na studiach licencjackich, inżynierskich i magisterskich na kierunku „gospodarka przestrzenna” (2010-2013), m.in. regionalne planowanie przestrzenne (lic. i inż.), gospodarka przestrzenna w krajach UE (mgr) oraz zarządzanie obszarami metropolitalnymi (mgr). W domyśle (nie wymienia się tego we wniosku) prowadził zajęcia dydaktyczne, a jego magistranci i doktorant (Ł. Mikuła był promotorem pomocniczym) otrzymywali wyróżnienia (nagrody Miasta Poznania za wyróżniającą się pracę magisterską, 2017 i doktorską, 2018, nagroda w konkursie na najlepszą pracę magisterską z zakresu historii i współczesności miasta Bolesławiec, 2014). Łącznie wypromował w latach 2014-2019 (5 lat) aż 39 magistrów. W latach 2009-2012 koordynował program Erasmus na kierunku „gospodarka przestrzenna”. Od 2013 r. jest opiekunem sekcji „Gospodarka Przestrzenna” w ramach Studenckiego Naukowego Koła Geografów.

Habilitant przeprowadzał też szkolenia z zakresu gospodarki przestrzennej dla środowisk społeczno-zawodowych (aplikanci notarialni, 2014-2016, radni osiedli, 2015-2018, radni gmin Stowarzyszenia Metropolia Poznań, 2018).

Jeśli chodzi o działania popularyzacyjne, Habilitant wymienia 4 publikacje popularno-naukowe, wydane przez Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Centrum Badań Metropolitalnych UAM, Starostwo Powiatowe w Poznaniu oraz Fundację Altum. Jedną z publikacji należałoby uznać za naukową (Kaczmarek T., Mikuła Ł., 2012, Budownictwo mieszkaniowe w powiecie poznańskim w latach 2000-2011, Kronika Powiatu Poznańskiego, 3, s. 6-22). Natomiast najbardziej wartościowy jest udział w opracowaniu „Ilustrowanego Atlasu Aglomeracji Poznańskiej” (2015, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, red. T. Kaczmarek), tj. w przygotowaniu 26 spośród 83 plansz tematycznych. Za działania popularyzacyjne można też uznać szkolenia dla radnych osiedli. W sumie jednak dorobek popularyzacyjny jest umiarkowany.

Jeśli chodzi o współpracę międzynarodową, to wiąże się ona przede wszystkim z komisją MUG Geography of Governance, m.in. czynny udział w 7 konferencjach tej komisji (powtórzyć należy w tym miejscu częsty udział w kongresach i konferencjach międzynarodowych na całym świecie). W 2014 r. był sekretarzem konferencji tej komisji w Poznaniu. W 2014 r. przebywał na dwutygodniowym stażu w Taoyuan w (na) Tajwanie (International Center for Land Policy Studies and Training) w ramach programu „Seminar on GIS and Land Management”.

Brał lub bierze udział w dwóch dużych projektach międzynarodowych (Horizon 2020 i Cost, w tym drugim jest członkiem sieci badawczej LocRef i członkiem Komitetu Zarządzającego). W roku 2018 został zaproszony do zespołu ekspertów Banku Światowego w ramach wspomnianego projektu dla województw podkarpackiego świętokrzyskiego. Wykonał dwie recenzje dla czasopism zagranicznych.

Ponadto Habilitant ma wyraźne **osiągnięcia organizacyjne**, wymienione częściowo już wcześniej przy okazji omawiania współpracy międzynarodowej (organizacja konferencji) i dydaktycznej (opiekun koła studenckiego i programu wymiany Erasmus). Doliczyć do tego należy udział w organizacji dwóch konferencji krajowych, tj. VI Kongresu Urbanistyki Polskiej (2018, organizacja sesji tematycznej „Miasto na wsi”) oraz Metropolitalnego Forum

Planowania Przestrzennego (2016, Poznań, członek komitetu organizacyjnego). Jest członkiem Metropolitalnej Sieci Naukowej (od 2018, organizował m.in. spotkania sieci), jest jednym z podstawowych członków zespołu Centrum Badań Metropolitalnych UAM.

Od 2009 r. należy do Towarzystwa Urbanistów Polskich, w tym w latach 2015-2018 pełnił funkcję członka Zarządu Głównego, a od 2018 r. jest zastępcą prezesa oddziału w Poznaniu. Od 2017 r. jest członkiem rady naukowej czasopisma „Przegląd Planisty”, wydawanego przez Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM (od 2019 r. Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej) oraz Akademickie Koło Naukowe Gospodarki Przestrzennej UAM.

Czynnie działa w różnych innych instytucjach poznańskich, jest m.in. członkiem Kapituły Nagrody Prezydenta Miasta Poznania im. Jana Baptysty Quadro (od 2011; nagroda konkursowa przyznawana jest co roku za najlepszą realizację architektoniczną w Poznaniu), członkiem Kapituły Nagrody „Architectus civitatis nostrae” (od 2016; nagroda konkursowa przyznawana co dwa lata dla najlepszych przedsiębiorców budujących w Poznaniu), był też członkiem Sądu Konkursowego konkursu na opracowanie projektu urbanistycznego zagospodarowania terenów „Wolnych Torów” w Poznaniu (2015). Najważniejszą jak dotąd lokalną funkcją jest wybór na Przewodniczącego Metropolitalnej Komisji Planistycznej przy Stowarzyszeniu Metropolia Poznań (od 2017). Jest też członkiem Gminnej Komisji Urbanistyczno-Archetektonicznej we Wschowie (od 2017).

Brał udział w 6 ekspertyzach na rzecz samorządów i organizacji publicznych. Były to głównie instytucje poznańskie (Urząd Miasta Poznania, Starostwo Powiatowe w Poznaniu, Rada Aglomeracji Poznańskiej, Stowarzyszenie Metropolia Poznań), a także Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Powyższe wskazuje, że Habilitant jest bardzo sprawnym działaczem i organizatorem, silnie udzielającym się społecznie i zawodowo w sprawach dotyczących urbanistyki oraz planowania i zagospodarowania przestrzennego.

Biorąc pod uwagę wszystkie wymienione elementy, w tym zwłaszcza dorobek dydaktyczny i doświadczenie międzynarodowe oraz bogatą działalność organizacyjną, społeczną i administracyjną, należy uznać je w sumie za bardzo dobre (słabsze są w przypadku działań typowo popularyzacyjnych). Szczególnie za wzorcową i tak pożądaną w dyscyplinie „geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna” należy uznać współpracę naukowo-badawczą z szeroko rozumianym otoczeniem społeczno-gospodarczym.

Pod dyskusję można poddać, że pomimo tak dużej aktywności i pracowitości, Habilitant w zasadzie wyspecjalizował się (zamknął się?) w dość wąskiej, choć niewątpliwie pozytywnej dziedzinie, tj. problematyce „geography of governance”. W przypadku nauk społecznych, a zwłaszcza geografii społeczno-ekonomicznej, korzystna dla dalszego rozwoju tej dyscypliny jest bowiem nie wąska przedmiotowo-problemowa specjalizacja jej badaczy (nawet przy wyraźnej interdyscyplinarności, co w tym przypadku jest swoistym paradoksem), ale umiejętność kompleksowego, a nawet holistycznego syntetyzowania wyników badań poprzez ujmowanie ich w szerszym kontekście przestrzennych procesów politycznych, społecznych i ekonomicznych. Nie da się tego osiągnąć bez konsekwentnego poszerzania zainteresowań naukowych na nowe tematy i obszary badawcze.

4) Wniosek końcowy

Biorąc pod uwagę przesłanki merytoryczne, w tym przede wszystkim ocenę dorobku naukowego, na który składa się: wartość koncepcyjno-teoretyczna, metodologiczna i empiryczno-poznawcza publikowanych prac (w tym zwłaszcza głównego osiągnięcia naukowego w postaci autorskiej monografii pt. *„Zarządzanie rozwojem przestrzennym obszarów metropolitalnych w świetle koncepcji miękkich przestrzeni planowania”*), aktywność naukowa i zaangażowanie dydaktyczne oraz intensywna współpraca międzynarodowa, stwierdzam, że dr Łukasz Mikuła spełnia warunki stawiane kandydatom do nadania stopnia doktora habilitowanego w myśl art. 16 *Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (Dz.U. 2003 nr 65, poz. 595 z późn. zm.) i z pełnym przekonaniem popieram wniosek o nadanie tego stopnia w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna.

Warszawa, 17 marca 2020 r.

dr hab. prof. IGiPZ PAN Przemysław Śleszyński